

КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

СХВАЛЕНО

Вченою радою КНЗ «Черкаський
обласний інститут післядипломної
освіти педагогічних працівників
Черкаської обласної ради»
Протокол від 18.12.2025 №5

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. ректора КНЗ «Черкаський
обласний інститут післядипломної
освіти педагогічних працівників
Черкаської обласної ради»
Наталія ЧЕПУРНА
Наказ від 26.12.2025 № 127

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації вчителів історії та громадянської освіти
закладів загальної середньої освіти «РЕАЛІЗАЦІЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ
ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У ДРУГОМУ ЦИКЛІ БАЗОВОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (ПРЕДМЕТНЕ НАВЧАННЯ У 7-9 КЛАСАХ)
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»**

Розробник(и): комунальний навчальний заклад «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради» (Боровець Л.М., методист лабораторії гуманітарних дисциплін (громадянської та історичної освітньої галузі) комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»).

Напрямок підвищення кваліфікації: сучасні підходи до навчання в Новій українській школі на рівні базової середньої освіти.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ МОН від 12.10.2022 № 904).

Термін дії програми: з 26.12.2025 до 26.12.2030 року

Рецензенти:

Назаренко Галина, доктор педагогічних наук, професор, проректор із науково-методичної роботи комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Силенко Валерій, вчитель-методист, Заслужений вчитель України, учитель правознавства Першої міської гімназії Черкаської міської ради Черкаської області.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми. В умовах воєнного стану та трансформації державотворчих процесів особливої ваги набуває підготовка вчителя, здатного формувати в учнів критичне мислення та історичну пам'ять. Реалізація державних стандартів у громадянській та історичній галузі вимагає від педагога вміння інтерпретувати складні суспільно-політичні явища, сприяти євроінтеграційному поступу України та виховувати відповідального громадянина в інклюзивному, цифровізованому освітньому просторі.

Програма підвищення кваліфікації вчителів громадянської та історичної освітньої галузі, які реалізують Державний стандарт базової середньої освіти в межах циклу предметного навчання розроблена на основі Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують Державний стандарт базової середньої освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 12.10.2022 № 904, №905 та враховує основні положення Законів України «Про освіту» (від 05.09.2017 №2145-VIII) та «Про повну загальну середню освіту» (від 16.01.2020 №463-IX); розпоряджень Кабінету Міністрів України: Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (від 14.12.2016 № 988-р.).

Актуальність програми для вчителів історії та громадянської освіти «Реалізація громадянської та історичної освітньої галузі у другому циклі базової середньої освіти Нової української школи (7–9 класи): змістові пріоритети, організаційні моделі й інноваційні методики предметного навчання» полягає в оновленні, розвитку професійних компетентностей вчителів громадянської та історичної освітньої галузі, які реалізують Державний стандарт базової середньої освіти в межах циклу предметного навчання.

В умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти в межах циклу предметного навчання вчитель історії та громадянської освіти закладу загальної середньої освіти має бути готовим до ефективної комунікації з учасниками освітнього процесу, вибудовувати партнерські стосунки на основі загальнолюдських цінностей; створювати безпечне, комфортне, розвивальне освітнє середовище та організувати ефективну роботу в ньому з використанням сучасних освітніх та цифрових технологій.

Цільова група: вчителі історії та громадянської освіти закладів загальної середньої освіти, які забезпечують реалізацію державного стандарту базової середньої освіти в другому циклі базової середньої освіти (базове предметне навчання).

Обсяг (тривалість): 30 год / 1 кредит ЄКТС.

Особливості реалізації програми: Програма у повній мірі враховує специфіку громадянської та історичної освітньої галузі та передбачає організацію короткострокових курсів з інтенсивним графіком навчання

впродовж 2 тижнів інтенсивна форма, навчальний тиждень понеділок - субота.

Вивчення деяких питань модулів, окремих тем, послідовність вивчення, загальна кількість годин на вивчення тем можуть бути зміненими, окремі питання тем програми можуть бути перенесені в інші теми залежно від загальної концепції робочої програми навчання.

Теоретична складова програми реалізується через інтерактивні відеолекції, вебінари, відеоконференції тощо. Практична складова – через практикуми, навчальні тренінги, семінари, майстер-класи із використанням технологій дистанційного навчання.

Матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу для дистанційного навчання у синхронному режимі: комп'ютерна техніка (комп'ютер, вебкамера, мікрофон або ноутбук), доступ до швидкісного інтернету, дистанційна платформа інституту як суб'єкта підвищення кваліфікації, програмне забезпечення для проведення відеоконференцій.

Форма підвищення кваліфікації: інституційна, дистанційна у синхронному режимі (онлайн).

Навчальні заняття в синхронному режимі при дистанційній формі навчання проводяться з використанням спеціального програмного забезпечення для проведення вебконференцій з обов'язковою участю слухачів.

У разі вимкнення електроенергії або інших об'єктивних причин, які унеможливають підключення слухача до занять у синхронному режимі, за його запитом буде надана можливість переглянути відеозапис заняття.

Мета підвищення кваліфікації: професійний розвиток учителів громадянської та історичної освітньої галузі відповідно до державної політики у галузі освіти та реалізації Державного стандарту базової середньої освіти в межах циклу предметного навчання.

Завдання підвищення кваліфікації:

- поглибити розуміння вчителями історії та громадянської освіти нормативно-правових засад реалізації громадянської та історичної освітньої галузі у другому циклі базової середньої освіти відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти та Концепції НУШ;
- розвинути компетентність вчителів щодо планування та організації освітнього процесу з історії та громадянської освіти на основі модельних навчальних програм, з урахуванням академічної свободи вчителя;
- сформувати готовність до створення психологічно безпечного, інклюзивного та здоров'язбережувального освітнього середовища під час уроків історії та громадянської освіти;
- сприяти усвідомленню ролі вчителя історії та громадянської освіти у формуванні української ідентичності та патріотичних цінностей та відповідальності, співпраці та активної громадянської позиції учнів;

- удосконалити вміння застосовувати сучасні педагогічні підходи (компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований, інклюзивний) у викладанні історії та громадянської освіти в 7–9 класах;
- розвинути інформаційно-цифрову компетентність щодо використання цифрових інструментів, сервісів і можливостей штучного інтелекту в освітньому процесі та професійному розвитку вчителя громадянської та історичної освітньої галузі

Перелік компетентностей, що удосконалюватимуться:
предметно-методична (А2), інформаційно-цифрова (А3), оцінювально-аналітична (Г3).

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

- знання сутності Концепції «Нова українська школа» та основних ідей, принципів побудови Державного стандарту базової середньої освіти, модельної навчальної програми з історії та громадянської освіти;
- розуміння особливості оцінювання результатів навчання учнів з громадянської освіти та історії в умовах НУШ;
- вміння планувати освітній процес з громадянської та історичної освітньої галузі відповідно до стандарту та освітньої програми закладу освіти;
- готовність адаптувати зміст і методи навчання з урахуванням індивідуальних освітніх потреб учнів, зокрема учнів з ООП;
- спроможність враховувати в освітній діяльності психолого-педагогічні особливості учнів підліткового віку та принципи організації безпечного освітнього середовища;
- здатність використовувати цифрові інструменти, нейромережі для організації, оцінювання та рефлексії освітнього процесу.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації побудовані на компетентнісному підході та передбачають перевірку теоретичних знань та оцінювання здатності застосовувати здобуті знання на практиці. Результати навчання за програмою оцінюватимуться за бальною шкалою.

Інструментарій оцінювання результатів навчання:

- тестування (за 75% правильних відповідей слухач/слухачка отримує сертифікат про підвищення кваліфікації обсягом 30 годин/1 кредит ЄКТС);
- рефлексія якості навчання за програмою курсу (Google-форма).

Документ про підвищення кваліфікації: за результатами виконання програми педагогічним працівникам видається сертифікат, технічний опис, дизайн, спосіб виготовлення, порядок видачі якого відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 №800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами).

Вартість: 470 гривень.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено інтерактивні лекційні заняття.

Особливістю практичних занять є виконання вправ, проведення досліджень, аналіз конкретних ситуацій і розв'язання професійних кейсів.

Самостійна робота передбачає індивідуальну роботу відповідно до змісту програми.

Підсумковими заходами є тестування, самооцінювання за допомогою Google-форми, що сприятимуть комплексній оцінці засвоєння матеріалу й формуванню навичок систематизації та аналізу отриманих знань.

Зміст програми складається з чотирьох модулів та дванадцяти взаємопов'язаних тем. На етапі завершення навчання за програмою слухачі складають підсумковий тест із тридцяти шести питань. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники, - 100 балів. Прохідний бал - 75 балів. Учасники, які успішно пройшли навчання та склали підсумковий тест, отримують сертифікат.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту програми, складає: 30 год, із них: 6 год - лекційні заняття, 20 год - практична робота, 2 год - самостійна робота, 2 год - контрольні заходи.

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. Нормативно-правове забезпечення реформи загальної середньої освіти					
Тема 1.1. Реалізація Концепції Нової української школи	2				2
Тема 1.2. Державний стандарт базової середньої освіти		2			2
Тема 1.3. Типова освітня програма та Типовий навчальний план. Освітня програма закладу освіти. Розроблення навчальної програми та календарно-тематичного планування з громадянської та історичної освітньої галузі		2	2		4
Разом за модулем	2	4	2		8
МОДУЛЬ 2. Організація освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти					

Тема 2.1. Сучасні підходи до навчання в Новій українській школі		2			2
Тема 2.2. Психолого-педагогічні умови організації освітнього процесу в Новій українській школі	2				2
Тема 2.3. Особливості впровадження інклюзивного навчання та реалізація педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами на рівні базової середньої освіти		2			2
Тема 2.4. Цифрові технології педагогічної діяльності		2			2
Разом за модулем	2	6			8
МОДУЛЬ 3. Організація освітнього процесу з громадянської та історичної освітній галузі					
Тема 3.1. Особливості викладання предметів/інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі		2			2
Тема 3.2. Оцінювання навчальних досягнень учнів у Новій українській школі		2			2
Тема 3.3. Кейс методичних практик та інструментів викладання історії та громадянської освіти в класах Нової української школи		2			2
Тема 3.4. Можливості штучного інтелекту для ефективні практики подолання освітніх втрат		2			2
Тема 3.5. Компетентнісний підхід як ключова складова викладання предметів (курсів) громадянської та історичної освітньої галузі	2	2			4
Разом за модулем	2	10			12
Підсумкові заходи					
Діагностування результатів навчання				1	1
Рефлексія щодо якості навчальної програми				1	1

Підсумкові заходи				2	2
Усього	6	20	2	2	30

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. Нормативно-правові основи викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі

Тема 1.1. Реалізація Концепції Нової української школи

Законодавство в галузі освіти. Мета й ключові компоненти Концепції Нової української школи. Педагогіка партнерства, дитиноцентризм. Сутнісні ознаки компетентностей. Формування та розвиток ключових компетентностей. Наскрізні вміння як основа для формування компетентностей.

Тема 1.2. Державний стандарт базової середньої освіти

Структура Державного стандарту базової середньої освіти. Ціннісні орієнтири базової середньої освіти. Освітні галузі. Мета та компетентнісний потенціал освітніх галузей, що забезпечує формування всіх ключових компетентностей. Загальні результати навчання. Конкретні результати навчання. Орієнтири для оцінювання. Забезпечення наступності в базовій середній освіті. Інтеграція освітніх галузей.

Тема 1.3. Типова освітня програма та Типовий навчальний план. Освітня програма закладу освіти. Розроблення навчальної програми та календарно-тематичного планування з громадянської та історичної освітньої галузі

Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти. Типовий навчальний план. Роль міжособистісної взаємодії та роботи в команді для формування й реалізації спільної цілі. Автономія закладів освіти в організації освітнього процесу.

Освітня програма закладу освіти: структура та зміст. Робочий навчальний план. Модельна навчальна програма, її зміст та структура. Розроблення навчальної програми. Планування освітньої діяльності ЗЗСО. Командна робота. Академічна свобода вчителя в реалізації змісту освіти. Планування освітньої діяльності: поєднання методів, форм, прийомів навчання. Орієнтація освітнього процесу на особистість.

МОДУЛЬ 2. Організація освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти.

Тема 2.1. Сучасні підходи до навчання в Новій українській школі

Підхід як стратегія навчання, що поєднує в собі методи, форми, прийоми навчання. Основні характеристики компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, інтегративного, середовищного підходів. STEM-орієнтований підхід у навчанні предметів. Взаємозалежність, взаємодоповнюваність підходів щодо орієнтації сучасного освітнього процесу на особистість; їх реалізація в умовах очного, дистанційного та

змішаного навчання.

Зміна пріоритетів в освітньому процесі від накопичення знань до розвитку життєвих навичок.

Проблемне навчання: сутність, механізм, освітні інструменти. Проектне навчання: сутність, переваги, планування навчального проекту. Спільні й відмінні риси проблемного та проектного навчання.

Практична зорієнтованість навчання. Включення учня в навчальну діяльність як активного суб'єкта. Рефлексивність навчання

Тема 2.2. Психолого-педагогічні умови організації освітнього процесу в Новій українській школі

Психолого-фізіологічні та інші індивідуальні особливості учнів підліткового віку та їх урахування в організації освітнього процесу. Принцип наступності для базової середньої освіти та психологічні механізми соціалізації та саморозвитку особистості учнів в сучасному освітньому просторі. Спілкування як провідна діяльність учнів підліткового віку та її урахування в організації освітнього процесу. Фізичний, психічний, соціальний і духовний розвиток особистості та реалізація творчого потенціалу учнів. Стратегії роботи з учнями, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки та Я-концепції в цілому.

Нові соціально-професійні ролі вчителя НУШ: фасилітатор, тьютор, коуч. Особистісна готовність педагога до змін у контексті реалізації змісту Концепції НУШ.

Тема 2.3. Особливості впровадження інклюзивного навчання та реалізація педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами на рівні базової середньої освіти.

Поняття про учнів з особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання, інклюзивне освітнє середовище. Організація інклюзивного навчання на рівні базової середньої освіти. Особливості надання педагогічної підтримки. Керівні принципи забезпечення ефективного переходу учнів з особливими освітніми потребами від початкової до базової освіти.

Особливості діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в ЗЗСО на рівні базової середньої освіти

Партнерство вчителя й асистента вчителя на рівні базової середньої освіти. Практика спільного викладання (співучителювання). асистування диференційованого підходу до планування навчальних завдань, методів навчання й навчальних матеріалів, способів і форм оцінювання результатів навчання учнів.

Загальношкільний підхід до створення безбар'єрного, безпечного, інклюзивного освітнього середовища. Ресурсна кімната в закладі освіти.

Тема 2.4. Цифрові технології педагогічної діяльності.

Поняття електронного (цифрового) освітнього середовища. Можливості, переваги та виклики створення цифрового освітнього середовища

Освітні інструменти (платформи, ресурси) та принципи групової

онлайн-комунікації на уроках громадянської та історичної освітньої галузі.

Класифікація та призначення електронних (цифрових) освітніх ресурсів. Огляд національних та регіональних освітніх ресурсів. Добір та модифікація електронних (цифрових) освітніх ресурсів з урахуванням мети, умов навчання, віку та потреб здобувачів освіти. Оцінювання ефективності обраних електронних (цифрових) ресурсів для досягнення навчальних цілей.

МОДУЛЬ 3. Організація освітнього процесу з громадянської та історичної освітньої галузі

Тема 3.1. Особливості викладання предметів/інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі

Мета та компетентнісний потенціал освітньої галузі. Базові знання. Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів.

Наступність у досягненні очікуваних результатів освітньої галузі між ланками й циклами освіти. Розвиток наскрізних умінь учнів/учениць через навчальні предмети/інтегровані курси освітньої галузі.

Інтеграція сучасних тенденцій розвитку культури (науки, мистецтва, спорту тощо) у зміст навчальних предметів.

Використання методик і технологій навчання, виховання та розвитку учнів/учениць для досягнення очікуваних результатів навчання в громадянської та історичної освітньої галузі та формування ціннісних ставлень. Технології, які застосовуються в НУШ (діяльнісний підхід, проблемне навчання, кооперативне навчання, проектне навчання, технології розвитку критичного мислення, технології розвитку креативного мислення тощо).

Огляд та аналіз кращих практик вітчизняного та міжнародного досвіду в контексті організації освітнього процесу.

Тема 3.2. Оцінювання навчальних досягнень учнів у Новій українській школі

Оцінювання та оцінка. Принципи оцінювання. Вимоги законодавства щодо академічної доброчесності під час оцінювання результатів навчання учнів, механізми її забезпечення. Функції та форми оцінювання. Об'єкти оцінювання: ключові компетентності, наскрізні вміння, результати навчання.

Основні види оцінювання: формувальне, поточне, підсумкове (тематичне, семестрове, річне), державна підсумкова атестація. Критерії та шкали (підходи) оцінювання. Орієнтовна рамка оцінювання навчальних досягнень здобувачів базової середньої освіти. Свідоцтво досягнень.

Практика та інструменти оцінювання. Поточне й підсумкове оцінювання. Таксономія навчальних цілей.

Формувальне оцінювання. Сутність формувального оцінювання. Навчальні цілі й критерії успіху. Зворотний зв'язок, методи отримання вчителем зворотного зв'язку щодо сприймання та розуміння учнями навчального матеріалу. Самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів.

Тема 3.3. Кейс методичних практик та інструментів викладання історії та громадянської освіти в класах Нової української школи.

Стратегії кейс-технології: елементи рольових ігор та ситуаційного аналізу, що дозволяє поєднати теорію з практичним досвідом. Створення сучасного креативного освітнього простору.

Реалізація особисто орієнтованого, діяльнісного підходу у навчанні учнів/учениць засобами історії.

Тема 3.4. Можливості штучного інтелекту для ефективної практики подолання освітніх втрат

Поняття штучного інтелекту в освіті та навички роботи з [Google Gemini](#), [Napkin.ai](#), [Pixverse.ai](#) можливості їх використання у професійній діяльності вчителя громадянської та історичної освітньої галузі. Вміння прописувати промпт як спосіб ефективної взаємодії з інструментами ШІ.

Застосування штучного інтелекту на уроках історії та громадянської освіти. Використання ШІ для подолання освітніх втрат, моніторингу результатів навчання, підготовки звітної документації та аналізу навчальних досягнень. Огляд прикладів цифрових інструментів і платформ на основі ШІ.

Типологія та структура освітніх втрат у громадянській та історичній освітній галузі.

Тема 3.5. Компетентнісний підхід як ключова складова викладання предметів (курсів) громадянської та історичної освітньої галузі

Реалізація компетентнісного підходу як необхідної складової формування в учнівства готовності використовувати отримані знання на практиці, вироблення умінь та навичок, необхідних у реальному житті.

Упровадження інтегрованих методів навчання та різних видів діяльності з метою розвитку пізнавальної, комунікативної та особистісної активності учнів та учениць.

Проблемне та проєктне навчання, розвиток критичного мислення, дослідницько-пошукова діяльність з метою компетентнісно орієнтованої підготовки учнівства. Проєктне навчання (проблема, планування, пошук, продукт, презентація, портфоліо), його переваги для учнівства та вчителів, організація та особливості впровадження у циклі предметного навчання. Етапи організації проєктної діяльності школярів та школярок. Види освітніх проєктів та проєктної діяльності в процесі навчання історії та громадянської освіти

Підсумкові заходи

Діагностування результатів навчання.

Визначення результативності навчання педагогічних працівників відповідно до програми навчання.

Рефлексія щодо якості навчальної програми.

Рефлексія досягнення очікуваних результатів щодо актуальних питань викладання предметів (курсів) громадянської та історичної освітньої галузі. Планування педагогічним працівником власного безперервного професійного розвитку.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

1. **Кросс-курсор.** Проектування інтегрованого уроку або міні-проекту, де історія/громадянська освіта поєднується з іншим предметом (літературою, мистецтвом або математикою/STEM).

2. **Банк активностей.** Створення для обраної теми з громадянської освіти три види діяльності, що реалізують вимоги НУШ: компетентнісне навчання, партнерська взаємодія, діяльнісний підхід.

3. **«Аналіз ситуації».** Аналіз педагогічної ситуації (кейсу) щодо організації уроку історії та громадянської освіти в інклюзивному класі та визначити шлях педагогічної підтримки учнів з ООП.

4. **Віртуальна дошка ідей.** Створення віртуальної дошки для уроку історії або громадянської освіти на обрану тему. Сформулювати правила модерації, зазначення коментарів та складання переліку «реакцій» (стікерів) для оцінювання думок.

5. **Хмара дефіцитів.** Створення «дорожньої карти» тем, які стануть засобом подолання освітніх втрат учнів з історії та громадянської освіти.

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

1. Які можливості академічної свободи має вчитель громадянської та історичної освітньої галузі під час реалізації модельної навчальної програми у 7–9 класах?

2. Які сучасні підходи (сторітелінг, гейміфікація, проєктна діяльність) є найбільш ефективними для формування в учнів інтересу до історії та громадянської освіти?

3. Які ризики та можливості використання штучного інтелекту в роботі історика (від автоматизації перевірки робіт до загрози академічній доброчесності)?

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ І ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові документи

1. Конституція України : Основний закон. Київ, 1996. URL: <https://bit.ly/3Wl5vu3> (дата звернення: 09.12.2025).

2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 29.07.2019 № 1038. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1038729-19#Text> (дата звернення: 09.12.2025).

3. Модельні навчальні програми. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/> (дата звернення: 09.12.2025).

4. Про внесення зміни до статті Закону України «Про повну загальну середню освіту» щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників у питанні надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу : Закон України від 11.04.2023 № 3051-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3051-20#Text> (дата звернення: 09.12.2025).

5. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова КМУ від 30.09.2020 № 898 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 30.08.2022 №972). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16> (дата звернення: 09.12.2025).
6. Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова КМУ від 21.08.2019 № 800 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 27.12.2019 №1133). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 09.12.2025).
7. Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні : лист МОН від 29.03.2022 № 1/3737-22. URL: <https://bit.ly/3XFHwca> (дата звернення: 09.12.2025).
8. Про затвердження Державного стандарту базової середньої освіти : Постанова КМУ від 30 вересня 2020 року № 898. URL <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti> (дата звернення: 09.12.2025).

Основна література

1. Бучма В.В., Дзюбка Л.В. Формування навичок ефективної взаємодії учнів підліткового віку. *Вікова та педагогічна психологія*. Випуск 71. 2025. С.111-117.
2. Гарькавець С.О., Волченко Л.П. Спілкування в педагогічному процесі: навч. посіб. Житомир : ТОВ «Видавничий дім «Бук-Друк», 2021. 100 с.
3. Желіба О. В. Принципи організації уроків історії в НУШ. Шляхи реалізації концептуальних засад НУШ при вивченні історії у закладі загальної середньої освіти: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 16–17 жовтня 2020 р. Тернопіль: Видавництво ТНПУ, 2020. 32 с. URL: https://tnpu.edu.ua/news/materialy_konferentsiji_NUSH_history.pdf (дата звернення: 09.12.2025).
4. Інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти. URL: <https://bit.ly/3VRpfYf> (дата звернення: 09.12.2025).
5. Кобинець Я. Підходи Нової української школи, або Шлях до дитячого серця. URL: <https://bit.ly/3Fjy05x>. (дата звернення: 09.12.2025).
6. Петрушкевич О. Ненасильницьке спілкування у школі – міф чи реальність? URL: <https://bit.ly/3EWB2eB> (дата звернення: 09.12.2025).
7. Тонне О. Теоретичний аналіз поняття педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. №11 (5). С. 88-94.

8. Формула успішного навчання: як штучний інтелект перетворює навчання на стиль життя. URL: <https://bit.ly/4gNN5fl> (дата звернення: 09.12.2025).
9. Як AI впливає на освіту: Плюси та мінуси використання штучного інтелекту. URL: <https://bit.ly/3VRsvCO> (дата звернення: 09.12.2025).

Додаткова література

1. Гура Т.Є. Діяльнісний підхід у базовій середній освіті: від педагогічної теорії до освітньої практики. Нова українська школа у базовій середній освіті: впевнені кроки Запорізької області : наук.-метод. посіб. 2022 р. URL: https://znayshov.com/News/Details/naukovometodychnyi_posibnyk_nova_u_krainska_shkola_u_bazovii_serednii_osviti (дата звернення: 19.12. 2025).
2. Дмитренко О. Більше, ніж гра: діяльнісний підхід у Новій українській школі. URL: <https://osvita.ua/school/method/85081/> (дата звернення: 19.12.2025).
3. Курова А.В. Психологія спілкування: навчально-методичний посібник. Одеса: Фенікс, 2020. 79 с.